

DEN NORSKE KIRKE

Møre biskop og Møre bispedømmeråd

Kultur- og kirkedepartementet
Postboks 8030 dep
0030 OSLO

Dato: 28.04.2009

Vår ref: 08/168-5 ØB

Deres ref: 2008/00086 KIA POG

PÅ LIVETS VEI. PILEGRIMSMOTIVET – ET NASJONALT UTVIKLINGSPROSJEKT

Et høringssvar fra Møre biskop og Møre bispedømmeråd

INNLEDNING

Det er stimulerende og interessant å lese denne utredningen og merke det brede nedslag av steder og tradisjoner med tilknytning til pilegrimsmotivet i Norge. Prosjektet skal ifølge mandatet ”danne grunnlaget for en nasjonal satsing på pilegrimsmotivet”. Vel vitende om at Nidaros med Kristkirken var et av de fremste pilegrimsmålne i Europa i middelalderen, satser utredningen visjonært på å gjenskape en slik situasjon frem mot år 2030. Begrunnelsen for denne ambisjonen er den renessanse som registreres både nasjonalt og internasjonalt omkring pilegrimstradisjonen og en nyere trend som kalles ”religiøs turisme”. Realismen i dette ambisiøse prosjektet bygger i stor grad på at folk reiser oftere på ferie, og gjerne flere og kortere ferier. ”Pilegrimsvandring er en måte å bruke den ytre reisen for å gjøre en indre reise hvor man søker etter seg selv og de gode verdiene i livet” (s.12).

Det moderne pilegrimsmotivet som kommer til uttrykk i denne utredningen står i forhold til vår tids individualistiske orientering og en tilhørende åndelig lengsel. Spørsmål omkring en allmenn religiøs turisme og en slags kommersialisering av pilegrimstanken vil melde seg som kritiske refleksjoner til deler av utredningen. Vi synes utredningen er noe svak her og tenker at mange av de tiltak det legges opp til lett kan etableres for mye på individualismens premisser og for lite på Guds og skaperverkets. Pilegrimen i oss er ikke uten videre det samme som turistene i oss. Pilegrimen i oss er en meget dyp lengsel vi har som biologiske vesener og Guds skapninger. Pilegrimen i oss lengter etter fred, harmoni og tilhørighet til skaperverket og til Gud. Dyp-økologien snakker her om likestilling i biosfæren. Arne Næss sa det slik: Det er forskjell på å gjøre Hardangervidda på 3 dager (turisten) og å være på Hardangervidda (pilegrimen). Parantesene er våre innskudd.

Fra Møre bispedømme og fra en vest-norsk synsvinkel vil vi påpeke at vektingen og vinklingen av pilegrimstradisjonen i forhold til kystleden er uklar. Det som i forskningen er blitt kalt for ”Norges dåpsattest” – Kulisteinen på kysten av Nordmøre - er så vidt vi kan se undervurdert og utelatt i utredningen. Dertil kommer at vektingen av Selja-tradisjonen og betydningen av kristningen av fire fylker på Dragseidet i året 997 er for svak i forhold til realitetene. Vi snakker her om de grunnleggende forutsetninger

for utviklingen av Olavsarven, og om kystvegen som riksvei 1 i kristningen av landet vårt og tilhørende pilegrimsmotiv. Middelalder-kaupangene i Borgund og Veøy med sine kirker er verd å nevne i denne sammenheng. Særlig Veøya sin sentrale stilling med kirke og prestegård må inn i bildet. Her har det de senere år vært tverrfaglige forskergrupper i arbeid, godt dokumentert i boken *Veøy kirke*. Årbok 2008, Romsdalsmuseet. Egne arkeologiske forskningsarbeider (Britt Solli) dokumenterer kristne graver på Veøy før og etter år 1000. En eventuell oppbygging av regionale pilegrimssentra må avspeile disse realiteter. Vi nevner i denne forbindelse at både St.Sunniva og St.Olav er sentrale motiv på de nye bispekåpene i Møre bispedømme.

Den norske kirke har vært representert i styringsgruppa for prosjektet, og i den metodiske tilnærming er kirken en av seks "relevante samarbeidspartnere".

Utredningens oppbygning er inndelt slik:

1. Prinsipiell del. Kap.1-8
2. Geografisk del. Kap. 9-22
3. Anbefalinger. Kap. 23

1. PRINSIPIELL DEL. Kap.1-8.

Kapitlene 1-8 omhandler fenomenet pilegrimsvandring i vår tid. Her synes det viktig å fokusere på et fenomen som sprenger på nedenfra, en grasrotbevegelse. Dette er en viktig erkjennelse som utredningen bygger på. Men hvordan kan og bør en slik indre vekst styres utenfra eller "ovenfra", eller fra staten? Pilegrimsveien og "veien gjennom livet" er to sider av samme sak. Mennesket er en levende organisme i vekselspill med alt annet liv i naturen. Derfor snakker økologien om organisk vekst. Vi må søke å styre klar av de uheldige sider ved det moderne samfunn der overutvikling på enkeltområder tiltrekker seg spesiell interesse, men hvor helheten blir skadelidende.

Dette leder oss inn i utredningens markering uttrykt som et credo (!) på side 3: "frivillige ildsjeler som har båret frem...". Det offentlige må bygge på dette grasrotinitiativet. Det må bygges nedenfra, heter det. Men så går utredningen rett inn i den postmoderne livsform med overgang fra kollektiv og solidarisk tanke og handling til individualisme, selvrealisering og opplevelser. Dette er å utvikle oss som mennesker, sier utredningen og nevner mere ferie, flere reiser og flere flyreiser. Og videre: Det stressede hverdagslivet med forbrukerkultur og overfladiskhet skaper behov for re-kreasjon og tilkobling. F.eks. å gå av seg kriser, lete etter eventyret, koble vekk hodet, la kroppen ta seg ut. Men hva er dette i et videre perspektiv? Her er utredningen muligens like så overfladisk som det moderne menneskeliv den omtaler.

Holdninger og verdier som "småskalatiltak", "grasrotinitiativ", "smått er godt", "enkelhet er en dyd", "spille på lag med naturen" osv. er ute av bildet, både prinsipielt og praktisk. Pilegrimsvandring som en bevegelse nedenfra, fra folkedypet, - er ikke det et utslag av ønske om noe umiddelbart, ekte og enkelt? Pilegrimsmotivet må ikke bli et nytt område av tilværelsen hvor mennesket tar seg til rette og eser ut over rimelige grenser til fortrenkning både overfor de svakere og de fattigere på kloden og overfor skaperverket for øvrig. En pilegrimsvandring er en sam-vandring med alt det skapte, til Guds ære og helhetens beste.

Kirken har her en stor utfordring i å få frem en pilegrimsteologi som bør være en bibelsk og økologisk fundert teologi. Kirken har vært alt for lite kritisk til samfunnets rådende vekstideologi. Frans av Assisi hentes nå frem igjen. Han viste nettopp en

alternativ holdning: Han praktiserte sam-vandring med alt levende.

Til kap 8.1 Olavsarven. 8.2 Pilegrimstradisjoner.

Det er godt begrunnet å knytte pilegrimsvandring på norsk jord til Olavsarven, likesom Spania knytter den til St. Jakob. Men samtidig er samarbeid over landegrensene også viktig. Dette særlig for å tydeliggjøre pilegrimsmotivet som en motstrømsbevegelse i forhold til menneskets utbytting av naturressursene. Det er å ha i mente dette som flere har kommentert at vår tids pilegrimsvandring oppstår i en tid der mennesket føler trusselen overfor miljøkrise, fattig/rik-krise, rustningskrise, terrorkrise og kulturkrise. Og at vandringen har et mål – den søker etter helhet og mening i livet gjennom foreningen med Gud og mennesker som en dypere åndelig innsikt og lengsel.

Samarbeidet innen Norden bør få en særlig karakter. Olav Haraldson kom til slaget på Stiklestad fra Russland, over Gotland, båt til Selånger (Sundsvall) og vestover i Sverige via Frøsøn (Østersund). På svensk side kalles også dette for St.-Olofsleden. Det er allerede eksempler på fellesvandring i Norden. Også Vadstena i Sverige med arven etter den hellige Birgitta bør være et viktig mål. Eksempelvis et år vandring fra Nidaros til Vadstena og et annet år omvendt. Pilegrimsvegen merkes begge veger. Dette er delvis gjennomført i Europa. Og Nidaros bør knyttes opp mot vegene på kontinentet, gjennom Danmark (Jylland).

Nidaros og Olavsarven er og blir et avgjørende tyngdepunkt nasjonalt og religiøst, men det står ikke alene. Dette bør også være viktige premisser for Den norske kirke hva angår spørsmålet om kirkehovedstad.

8.2.4 De 7 nøkkelordene – en slags pilegrimsteologi

Samarbeidet i Norden bør videre styrkes omkring svenskenes ”7 nøkkelord”. Disse kan stå som viktige stabbesteiner for pilegrimsmotivet i vår tid. Disse 7 formuleringene egner seg svært godt ikke bare for menneskets vandring, men også for menneskets sam-vandring med Gud og mennesker og alt levende. Disse nøkkelordene blir utdypet noe i kap 9.6: *Langsomhet, frihet, enkelhet, bekymringsløshet, stillhet, fellesskap, åndelighet. Her nærmer utredningen seg en pilegrimsteologi. I 2002 gav noen prester i Trondheim-området ut Kilden og Veiene. En praktisk pilegrimsteologi. Denne konkrete og praktiske teologi om pilegrimsmotivet burde fått oppmerksomhet i utredningen. Kilden og Veiene ble utgitt av Liturgisk Senter, Erkebisppegården, og boken finnes både på norsk og engelsk.*

2. GEOGRAFISK DEL. KAP.9-22

Vi viser i denne sammenheng til våre innledende kommentarer om kystleden og vektingen mellom Nidaros og andre aktuelle pilegrimssentra. Da en del viktige forhold tas opp igjen under anbefalinger i kap 23, skal vi her bare ta opp 3 forhold:

2.1 Om folkehøgskolene fordi disses viktige arbeid ikke er kommet med.

2.2 Om skole og konfirmantopplegg fordi dette bør gis mer tyngde i utredningen.

2.3 Om pilegrimsforeninger.

2.1 Folkehøgskolene

Molde Folkehøgskole (fhs) (tidligere Rauma fhs) startet med pilegrimsvandring som pedagogisk opplegg allerede i 1995. På initiativ fra Molde fhs ble det i Norges Kristelige Folkehøgskolelag etablert et pilegrimsutvalg i 1996. Dette resulterte i et pedagogisk hefte våren 2007. Og allerede høsten 2007 gikk 8 folkehøgskoler i prosessjon fra Sverresborg og inn til pilegrimsgudstjeneste i Nidarosdomen. Forut for denne fellesmarkering har skolene hatt sine mer eller mindre like opplegg på skolene og egne vandring over 2-3 dager for så å møtes på Sverresborg. Disse årlige vandringene/oppleggene kunne feire 10 års jubileum i 2006. Nordfjord fhs gikk etter 3 år over til eget lokalt opplegg med Selja og St. Sunniva som pilegrimsmål. Her har de også rodd med gamle geitbåter på sin pilegrimsferd. Fellesvandringene med Nidaros som mål har stort sett vært for skolene fra Trøndelag og Møre. Helt fra starten har det vært lagt vekt på lokalt tilpassede opplegg. Molde fhs har også siden 1999 hatt såkalte kortkurs i pilegrimsvandring, hvor godt voksne folk har meldt seg på: "I Hellig Olavs fotspor til Nidaros" og "På camino'en til Santiago de Compostela".

2.2 Skole og konfirmantopplegg

Likeledes er det mye variert og spennende pilegrimsopplegg innen grunnskolen. På Dovre var de i gang med skoleopplegg allerede i 1994. Kanskje det første markerte skoleopplegg omkring pilegrimsmotivet i landet vårt.

Også innen konfirmantopplegget i Den Norske Kirke er det etter hvert mange gode eksempler på bruk av pilegrimsvandring. Konfirmantgrupper helt fra Sørlandet har vandret mot Nidarosdomen som del av undervisningsopplegget. Disse skole- og konfirmant-tiltakene viser et lokalt og variert initiativ vel verdt å gi styrke til.

Møre biskop og bispedømmeråd vil understreke at pilegrimsmotivet som undervisning og opplæring i kristen tro og tradisjon synes å være helt ute av fokus i utredningen. Vi mener dette er en stor mangel. Kirkedepartementet og Den norske kirke er midt inne i en stor trosopplæringsreform. Med dette perspektivet på trosopplæringen burde koblingen mot pilegrimsmotivet være en naturlig og viktig utfordring.

2.3 Pilegrimsforeninger.

Utredningen beskriver både St. Jacob og St. Olav i nåværende form i kap 9.8. Under anbefalinger, 23.2.1, kan det virke som disse erstattes av en helt ny landsomfattende St.Olav-forening. Men vil en ikke da samtidig slå beina under det grasrotinitiativ som disse representerer og risikere å miste mye av den "ildsjel-kompetanse" de har?

3. ANBEFALINGER Kap 23

I det store og hele vil vi slutte oss til de vurderinger Kirkerådet gjør i sin høring. Vi vil også uttrykke at flere prestestillinger til pilegrimsformål er et gode. Det må imidlertid undertrekes at det for tiden er et voksende misforhold mellom satsingen på spesialstillinger for presteskaper, og den alminnelige og grunnleggende prestetjeneste i menighetene som lir kraftig av underbemanning. Vi ønsker oss pilegrimsprester som tydelig er knyttet opp til det alminnelige menighetslivet og kan styrke dette også gjennom spesiell pilegrimskompetanse. I denne sammenheng vil de regionale pilegrimstiltakene kunne bli en ressurs også for menighetslivet.

Et nasjonalt pilegrimscenter bør bygge videre på den allerede etablerte Nidaros pilegrimsgård. På dette og lignende områder kan utredningen virke noe overdimensjonert.

Liturgisk Senter bør styrkes, men kan ikke legges inn under det nasjonale pilegrimssenteret. Det er et viktig kompetanseorgan for Kirkerådet, og liturgiske spørsmål handler om å forvalte læreautoriteten i Den norske kirke.

Med hilsen

Jan-Egil Korseberg e.f.
stiftsdirektør